

Nutqida muammolari bo'lgan bolalarga bo'lgan munosabat va ularning ijtimoiy adaptatsiyasi

Munira Vohoboba
Gulmira G'olibjon qizi Nabijanova
Namangan davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Ushbu maqolada nutqida muammolari bo'lgan bolalarga bo'lgan munosabatlar, ularning xarakteri, ijtimoiy muhitga moslashishi, moslashish davomida ota-ona va o'qituvchilarning ro'li, bolalarni inklyuziv ta'limda o'qitish va bu asosida Prezidentning qarorlari, nutqida muammolari bo'lgan bolalar bilan turli xil metodikalar olib boorish haqida ochib berilgan.

Kalit so'zlar: nuqt, inklyuziv, adaptatsiya, metod, ijtimoiy muhit, aqliy rivojlanish, logoped

Attitudes towards children with speech problems and their social adaptation

Munira Vohoboba
Gulmira Golibjon kizi Nabijanova
Namangan State Pedagogical Institute

Abstract: In this article, the relationship with children with speech problems, their character, adaptation to the social environment, the role of parents and teachers during adaptation, teaching children in inclusive education and the President's decisions based on this, various methods with children with speech problems are revealed.

Keywords: point, inclusive, adaptation, method, social environment, mental development, speech therapist

Kirish:

Nutqida kamchiligi bo'lgan bolalarni davlat har tamonlama qo'llab quvvatlagan holda ularga bilim olish va hayotini tengdoshlari qatori o'tkazishlari uchun barcha shart sharoitlarni yaratib beradi. Masalan aqliy rivojlanishda nuqsoni bo'lgan yoki harakat tayanchida nuqsoni bo'lgan bir so'z bilan aytganda alohida yordamga muhtoj bolalar uchun tibbiy ko'riklarni, dorilarni va boshqa birlamchi tibbiy yordamlarni bepul ko'rsatish kerakligi aytilgan.

Konstitutsiyamizning 28-moddasda nogiron bolalarni tibbiy pedagogik yordami kafolatlangani haqida aytib o'tilgan.

Bugungi kunda nutqida kamchiligi bo'lgan bolalarni jamiyatga moslashtirish va ularni o'z tengdoshlariga qo'shish maqsadida inklyuziv ta'lim joriy qilingan. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmoni bn 2030-yilga qadar Respublikamizdagi barcha maktablarga inklyuziv ta'limni bosqichma bosqich joriy qilish va alohida extiyojlari bo'lgan bolalarga yordam ko'rsatilishi kerakligini yoritib o'tgan.[2]

Nutqida muammosi bo'lgan bolalarga munosabat turlicha bo'lgan va hozirgi kunga kelib bu ancha yaxshilangan va ularning huquqlari va erkinliklari yaxshi himoya qilingan nutqida muammosi bo'lgan bolalarga iloji boricha ko'maklashish ularga qulay sharoit qilish kerak. Shu maqsadda logopedik markazlar va malakali pedagoglarni yetkazib berish ustuvor yo'nalish hisoblanadi. Nogironligi bo'lgan bolalarni qo'ldan kelguncha himoyalash va ularga ijtimoiy yordam ko'rsatish quyidagi qonunlarda belgilab berilgan "Nogironlar huquqlari " va "Bola huquqlaring kafolarlari to'g'risidagi qonunlarda qat'iy belgilab berilgan.[3]

Nutqida muammosi bo'lgan bolalar jamiyatda qanday qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin va ularga nima sabab bo'ladi. Shu kabi savollar juda ko'pchilikni qiziqtirsa kerak, menimcha nutq kamchiligi bu yaqqol ko'zga tashlanadigan va atrofdagilarni diqqatini o'ziga tortadigan jarayon xisoblanadi. Bolalar nutqing noto'g'riligidan uyalgan holdi kam gapirishi va yaxshi o'zlashtira olmaydigan bolalar qatoriga tezda tushib qolishlariga sabab bo'ladi va ular kam gapiradigan oz fikrlarini bildirmaydigan erkin gapirmaydigan holatgacha tushib qolishlari mumkin bo'ladi. Bunday holatlarda ko'pincha atrofdagilarning munosabatlari katta axamiyatga ega bo'ladi. Atrofdagilar ularning nutqidagi kamchiliklarni ko'pchiliklar yonida aytib mazax qilishlar ularni o'zini chetga olishiga kam gapirishiga sabab bo'ladi.[4]

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan nutqida kamchiligi bo'lgan bolalarni qo'llab quvvatlash uchun turli ko'rinishlari mavjud bulardan nutqida kamchiligi bo'lgan o'quvchilarga maxsus grandlar qo'shimcha kvotalarning borligi va reabilitatsion dasturlarning ishlab chiqilishi mashxur kitoblar va qo'shimcha adabiyotlarning borligi shular jumlasiga kiradi.

Har qanaqa kamchilik bo'lishidan qat'iy nazar davlat jamiyat va oilasi uni doim qo'llab quvvatlashi o'z ustida ishlashiga ko'maklashishi doim qo'llab quvvatlashi kerak bo'ladi. Davlat qo'llab quvvatlagani bilan uning oilasi bolalarni qo'llab quvvatlashi va qiziqishlarini inobatga olgan holda ular bn ko'proq vaqt o'tkazishlari o'z ustilarida ishlashlariga ko'mak berishlari kerak bo'ladi.[5]

Ijobiy adaptatsiya bu insonning tashqi muhitga ijobiy moslashishi va atrofdagi narsalarni yaxshi qabul qila olishi tushuniladi. Nutqida muammolari bo'lgan bolalarda ijobiy adaptatsiya ularning tashqi muhit bilan bir qatorda psixologik tomonlari, o'ziga bo'lgan ishonchi va ijtimoiy moslashuviga katta ta'sir ko'rsatadi. Nutqida nuqsoni

bo'lgan bolalarda boshqa tengdosh sog'lom bolalarga nisbatan ijtimoiy muhitga moslashish ancha qiyinroq kechadi. Shuning uchun ular bilan individual ishlash va turli xil metodlar orqali ijtimoiy muhitga tezroq ko'niktitish har bir pedagogning o'z vazifasi hisoblanadi. Ijobiy adaptatsiyani bir nechta usullar orqali ta'minlanlash mumkin. Masalan: birinchisi bu bolani emotsional qo'llab quvvatlash ya'ni bolaning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirish va mustahkamlash maqsadida uni rag'batlantirish yoki boshqa tengdoshlari orasida erishgan yutuqlarini boshqalarga o'rnak qilib ko'rsatish orqali amalga oshadi. Shu bilan bir qatorda bu jarayon o'quvchini yanada tezroq va keng jamoa oldida ishonchini oshiradi. Ikkinchisi individual yondashuv ya'ni bola bilan yakka tartibda shug'ullanish. Bu yondashuv asosida bolaning o'z nuqsonlaridan kelib chiqqan holda ularga mos metodlar qo'llash orqali bajariladi. [6] Logoped, defektolog va psixologlar bilan ishlash orqali ushbu metodlar har bir bola uchun alohida ishlab chiqiladi. Uchinchisi: ijtimoiy adaptatsiyani rivojlantirish orqali bolaning jamoadagi faoliyatini yaxshilash va guruhli o'yinlarga ko'proq jalb qilishdan iboratdir. Bu usul orqali bolada ijtimoiy ko'nikma ham rivojlanadi. To'rtinchisi: nutqiy rivojlanishga yo'naltirilgan mashqlar. Bolalarning asosiy faoliyati o'yinga asoslanganligi sababli ularning nutq faoliyatini yaxshilashga qaratilgan metodlar ham o'yin orqali amalga oshiriladi. Keyingisi oila va pedagoglarning hamkorligi hisoblanadi. Bola bilan ishlash jarayonida faqatgina pedagog tomonidan emas balki uning ota onasi tomonidan ham say harakatlar olib borilishi kerak. Shundagina bolaning uyida ham nutqiy qobiliyatni yaxshilash uchun muhit yaratiladi. Xulosa qilib aytganda ijobiy adaptatsiya natijasida bolada o'zini jamiyatining bir bo'lagi sifatida his qila boshlaydi. Bu esa o'z navbatida boladagi nutqiy nuqsonlarni bartaraf etishdagi ijobiy tomonlarini yanada yuksaltiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ayupova M. «Logopediya» darslik T.: O'zFMJN 2007.
2. R.A Mavlonova, R.H Rahmonqulova, K.O.Matnazarova, M.K Shirinov, S, Hafizov. "Umumiy pedagogika" darslik "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2018.
3. Sadirdinovna, V. M. (2023). Features of the formation of imitation of speech in children with alalia speech defects. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(12), 1001-1004.
4. KHURSHIDAKHAN, R., & ZUKHRA, S. (2024). The Essence Of Using Innovative Methods In The Educational Process. *American Journal of Advanced Scientific Research*, 1(8), 303-307.
5. Vokhobova Munira Munijat Pòlatova Azamatovna. Alalia as dysontogenesis of speech development. *Galaxy international interdisciplinary research journal (giirj)*
6. Sadirdinovna, Vokhobova Munirakhan. "Corrective pedagogical work carried out in stuttering children." Open Access Repository 9.12 (2023): 372-375.

7. Sadirdinovna, Vokhobova Munirakhan. "features of the formation of imitation of speech in children with alalia speech defects." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 11.12 (2023): 1001-1004.
8. Sadirdinovna, Voxobova Muniraxon. "Autizm kelib chiqish sabablari va davolash yo'llari." *tadqiqotlar. UZ* 48.2 (2024): 7-10.
9. Munira, Voxidova, and Qosimova Marhabo. "Ovoz kamchiliklarining uchrashi va ularni bartaraf etishning pedagogik asoslari." *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi* 15.1 (2024): 29-32.
10. SADIRDINOVNA, VOKHOBOVA MUNIRAKHAN. "Ways and methods of speech formation of children with alaliya speech defects." *Confrencea* 3.03 (2023): 231-235.
11. Sadirdinovna, Vokhobova Munira. "Formation of speech imitation in children with severe degree of motor alalia." *Open Access Repository* 4.2 (2023): 316-320.
12. Munira, Voxobova, and Mirrahimova Xonzodabegim Sodiqjonovna. "Bolalarda yuvinel revmatoid artrit kasalligining kelib chiqishi hamda uning oldini olish choralari." *Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi* 15.1 (2024): 33-35.
13. Vaxobova, Muxtabar. "O'smirlarning ota-onalari bilan munosabatlaridagi muammolar." *Журнал Педагогики и психологии в современном образовании* 4.2 (2024): 53-57